

אשרי האיש

קיצור הלכות חנוכה

מיוסד ע"פ פסקי מרן מאור ישראל
פאר הדורות רבינו הגדול
הגאון ר' **עובדיה יוסף** זצוק"ל

ובנו ממשיך דרכו
מו"ר ועט"ר פוסק הדור
מרן הגאון רבינו **יצחק יוסף** שליט"א
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
בעל ה'ילקוט יוסף', 'עין יצחק' ועוד

[חלק מהדברים כאן דנתי בהם באריכות בספרי אשרי האיש על חנוכה]

כתבתי וערכתי בחסד ה' עלי
אושרי אזולאי

שנת תשפ"א

כתובת המחבר:
ת.ד 267 גבעת זאב
טל' 0548413414
a5401213@gmail.com

בהוצאת:

קיצור הלכות חנוכה

• בתקופת הבית השני גזרו מלכי יוון גזרות על ישראל, וביטלו אותם מדתם, ולא הניחום לעסוק בתורה ובמצוות, ולחצום לחץ גדול, ופשטו ידיהם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטימאו הטהרות. והיה צר מאד לישראל מפניהם, עד שריחם עליהם ה' אלהי אבותינו, והצילם מידם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו את ישראל מידם. והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה המלכות לישראל, ונמשכה יותר ממאתיים שנה עד חורבן הבית השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום, היה זה ביום כ"ה בכסלו (עי' מאירי שבת כא: ד"ה נס וד"ה נחזור). ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור להדליק המנורה שבבית המקדש, אלא פך אחד של שמן שלא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמנה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו רבותינו שבדור ההוא שיהיו שמנה ימים אלו - החל מיום כ"ה בכסלו והלאה - ימי שמחה והלל. ומדליקים בהם נרות בכל לילה משמונת הלילות לפרסם הנס ולגלותו, וימים אלו נקראים "חנוכה".

• ימי חנוכה אסורים בהספד ובתענית. ואף יום שמת בו אביו או אימו ('ארצי'יט') אין מתענים (רמ"א סי' תרע ס"ג. ועי' בדרכי משה שם ס"ק ב). וכן חתן וכלה ביום חופתם, אין מתענים (לנוהגים להתענות. ראה מ"ב סי' תקעג ס"ק ז. וכ"פ הרמ"א בסי' תקעג ס"א. ובכלל יש לדעת שאצל הספרדים לא נהגו החתן והכלה להתענות ביום חופתם. עי' יביע אומר ח"ג חאה"ע סי' ט אות ה). אבל תענית חלום מותרת בימי החנוכה (מועד לכל חי סי' כז ס' עב ועוד. ואמנם אחר חנוכה צריך להתענות כדי לכפר על תעניתו. ש"ע סי' תקסח ס"ה). ואין מספידיים בחנוכה אלא לחכם בפניו (ועי' ביביע אומר ח"ט חיו"ד סי' מו דמשמע התם שיקצר במיילי דהספיידא, יעו"ש. וה"ה שמותר להספיד מלמד תשב"ר ומי שקובע עיתים לתורה). ואין לומר צידוק הדין, אף על חכם (עי' כה"ח סי' תכ ס"ק ז. חזו"ע אבלות ח"א עמ' צא).

• כל דיני אנינות ואבלות נוהגים בחנוכה. ועושים קריעה וסעודת הבראה

אחר הקבורה. אמנם אין לעשות הסעודה בביצים קשות ובעדשים כפי המנהג בימי החול, אלא בקפה ועוגות.

• אונן לא ידליק נרות חנוכה, ויתן לאשתו או לאחד מבני ביתו או לאדם אחר שידליקו במקומו. ואם הוא דר לבד, ידליק בלא ברכה משום פרסומי ניסא (מ"ב סי' תרע ס"ק יב. חזו"ע אבלות ח"א עמ' קעז). ואין לאונן לענות אמן אם שומע ברכה מחבירו. ואם מסר מתו לחברא קדישא והם מטפלים בכל ענייני הקבורה אונן העונה אמן אחר הברכות יש לו ע"מ שיסמוך, ובפרט שאין כאן ספק ברכה לבטלה. ילקו"י אבלות מהדו' תשס"ד – תשס"ז, עמ' קיט. ושם בעמ' קפג כתב שאם מסר מתו לחברא קדישא רשאי לענות אמן).

• אחר שנקבר מתו, בלילה השני של חנוכה ידליק בעצמו ויברך גם 'שהחיינו' אף אם אשתו הדליקה עליו בלילה הראשון (חזו"ע אבלות שם עמ' קעז וחזו"ע חנוכה עמ' קלו. וע"ע בילקו"י אבלות מהדו' תשס"ד – תשס"ז, עמ' קפד. ולענין האם אבל שהוא בבית הכנסת יברך 'שהחיינו' עי' בחזו"ע אבלות שם עמ' קכח בבאו'. ועי' בכה"ח סי' תרעא ס"ק כג ומ"ב שם ס"ק מד. ובילקו"י אבלות מהדו' תשסד – תשסז עמ' תקעא כתב שאבל לא יליק נר חנוכה ביום הראשון בבית הכנסת, כדי שלא יברך 'שהחיינו' בבית הכנסת).

• אם מתפללים בבית האבל בחנוכה, רשאי האבל לגמור את ההלל עם ברכות, רק שלא יהיה האבל שליח ציבור בשחרית בחנוכה שלא יצטרך לומר את ההלל בקול רם (ילקו"י אבלות מהדו' תשס"ד – תשס"ז, עמ' תסא). אין לעלות לבית העלמין ביום השבעה וביום השלושים שחל בימי חנוכה, וכן אין להקים מצבה בימים אלו, אלא ידחו העלייה לאחר ימי החנוכה.

• מותר לערוך עצרת אזכרה והתעוררות בחנוכה במלאות שלושים או שנה באופן שהרבנים מעוררים את העם לתשובה ולא מעוררים אותם לבכי ולמספד, ובפרט למנהיגי הדור (ילקו"י אבלות מהדו' תשס"ד – תשס"ז עמ' תקלב).

• אסור להתענות בימי החנוכה כיון שהם ימי משתה ושמחה.

• מסיבות חנוכה שעורכים בישיבות, יש להקל לספרדי שהוא אבל בתוך י"ב חודש לאב או לאם להשתתף בהם, שאין האיסור אלא בבית המשתה ואין מסיבות אלו בכלל המשתה.

• נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה, כגון תפירה וסריגה, בעוד שנרות החנוכה שבבית דולקות, במשך חצי שעה מהדלקתם, והטעם הוא משום היכר הוודיע שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה. אבל בבישול ואפיה וצרכי אוכל נפש מותרות. אבל יש נשים שנהגו שלא לעשות מלאכה בכלל בחנוכה, ויש לבטל מנהגן, כי הבטלה מביאה לידי שעמום. ומכל מקום יש אומרים שטוב לנשים להימנע ממלאכות כבדות, כגון טויה וכביסה, שיש בהן טירחא, על כל פנים ביום ראשון ושמיני של חנוכה. אבל האנשים אינם נמנעים משום מלאכה (ועי' להרב בא"ח בפ' וישב ש"ר הל' כז שכתב בשם המהר"א מני שיש קבלה שאם אישה נפלה בסכנה, תידור נדר שלא לעשות מלאכה בחנוכה ותינצל. ויש נודרים יום אחד. ויש נודרים שני ימים כפי מה שירצו, ע"ש. והביאו הרב כה"ח סי' תרע ס"ק י').

• יש אומרים שריבוי הסעודות שמרבים בהם בימי חנוכה אינם אלא סעודות הרשות, שלא קבעום חכמים למשתה ושמחה. ויש חולקים ואומרים שיש מצוה בריבוי הסעודות. ונוהגים לומר זמירות ותשבחות להשי"ת בסעודות הללו, ואז נחשבות לסעודות מצוה. ומה טוב ומה נעים לנצל מסיבות כאלה לדרשות בדברי תורה ויראת ה' טהורה, לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ואז בודאי שנחשבות הסעודות הללו למצוה.

• יש נוהגים להרבות במאכלי גבינה בימי חנוכה, זכר לנס שנעשה על ידי "יהודית". ומנהג ישראל תורה הוא. וכיום נוהגים לאכול סופגניות מטוגנות

בשמן או לביבות וכל כיוצ"ב (ועי' גם בשו"ת אור לציון חנוכה פמ"א בביאורים לסוף תשובה ב מה שכתב בזה).

• סופגניות שהובאו באמצע הסעודה אין לברך עליהן וטוב להניחן עד לאחר ברכת המזון.

• כמה נרות צריך להדליק בחנוכה, אמרו חז"ל (שבת כא:): מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. וכן פסק מרן בש"ע (סי' תרעא ס"ב) כמה נרות צריך להדליק, בלילה הראשון מדליק נר אחד, מכאן ואילך מוסיף אחד בכל לילה עד שבלילה האחרון יהיו שמונה נרות, ואפילו אם היו בני הבית מרובים לא ידליקו יותר (ועי' כה"ח סי' תרעו ס"ק ח שצריך להדליק נרות חנוכה ולברך בשמחה באשר המצוה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה).

• מי שהסתפק אם הדליק נר חנוכה, אין צריך לחזור ולהדליק שספק דרבנן לקולא.

• לאחר שהדליק בעל הבית את נר החיוב דהיינו הנר שמוסיפין בכל יום, מותר לתת לבנו הקטן שהגיע לחינוך להדליק נרות ההידור כדי לחנכו במצוות, ונר השמש יכול ליתן לבנו אפילו שלא הגיע לחינוך.

• מצות הדלקת נרות חנוכה מצוה חביבה עד מאוד שיש בה משום פרסום הנס, ואפילו העני שבישראל שאין לו מה יאכל אלא מן הצדקה, מוכר כסותו או נותנו בעבוט, לשם השגת שמן או נרות שעוה להדלקת נרות חנוכה כדי שיעור נר אחד לכל לילה. וכן חייב להשכיר עצמו כפועל שכיר לשם כך. ולכן גבאי צדקה מצווים להשגיח על העניים, ולספק להם שמן להדלקת נרות חנוכה. אלא שאינם צריכים לתת להם אלא כדי נר אחד לכל

לילה.

• אם יש לו שמן כדי נר לכל לילה, אינו חייב למכור כסותו בשביל תוספת ההידור.

• מי שיש לו שמן בצמצום לכל שמונת ימי חנוכה כמנהג המהדרין מן המהדרין ולחבירו אין שמן כלל, מוטב שידליק כל לילה נר אחד ויתן שמן לחבירו לזכותו לברך ולהדליק, שהרי מן הדין אין צריך אלא נר אחד בכל יום.

• אף הנשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה מפני שאף הן היו באותו הנס (אלמנה הניזונת מנכסי היתומים, צריכים לספק לה שמן להדלקת נר חנוכה, שתוכל לברך ולצאת ידי חובתה. וצריך לספק לה שמן גם להידור המצוה כמו שנהג בעלה).

• מי שאין לו שמן שיספיק להדלקת כל שמונת ימי חנוכה, אלא רק כדי הדלקה ללילה אחד, שהוא שיעור חצי שעה, אין לו לחלק את השמן שבידו לשמונה חלקים, כדי שידליק בכל לילה לפרסם הנס, אלא ידליק כשיעור בלילה ההוא ואם לא ישאר לו לכל שאר הלילות, אין בכך כלום, אנוס רחמנא פטריה.

• מי שיש לו שמן בלילה השני כשיעור החיוב וההידור בלבד, וחושש פן למחר לא יהיה לו שמן להדליק נר חנוכה, מוטב שידליק רק נר אחד, שהוא מן הדין, ואת היתר ישאיר למחר.

• מי שאין לו שמן הרבה בלילה השמיני, כדי שיספיק לכל שמונת הנרות עם ההידור, יתן בנר השמיני כשיעור הדלקת חצי שעה, שהוא מן הדין, והנותר יחלק לכל שאר הנרות, ולא יחלק השמן באופן שיתן בכולם שווה בשווה, שאז לא יצא ידי חובת ההדלקה כלל, וגם לא יוכל לברך 'להדליק נר חנוכה', הואיל ואין באף אחד מהם כשיעור הנדרש לפי הדין.

• מי שטעה והדליק בלילה הראשון ב' נרות, או שהדליק בלילה השני ג' נרות, יצא ידי חובתו, וא"צ לחזור ולהדליק לפי הראוי לאותו לילה.

• בלילה השני, אם לא היה לו שמן אלא לנר אחד ובירך עליו והדליקו ולאחר כמה דקות נזדמן לו עוד שמן להידור בלילה ההוא, אין לו לברך על נר ההידור.

• אם יש לו בלילה השלישי שמן רק לשתי נרות, לא ידליק אלא נר אחד, כי המוסיף להידור ואינו מוסיף כמנין הראוי לאותו לילה, נאמר עליו 'כל המוסיף גורע' שממעט הנס של אותו הלילה. וטוב יותר שידליק נר אחד כשיעור, ויחלוק השמן הנשאר לשני הנרות האחרים.

• מצוה להניח נרות החנוכה בטפח הסמוך לפתח משמאל הנכנס, כדי שתהיה המזוזה מימין ונרות החנוכה משמאל, וכשהוא נכנס ויוצא הרי הוא מוקף במצוות. וביחוד כשנכנס בטלית קטן מצוייצת כהלכתה, אשר עליו יכון מה שאמרו, "והחוט המשולש לא במהרה ינתק". וכשמדליק הנר בלילה הראשון, ידליק את הקיצוני מימין, הרחוק ביותר מהפתח. ובלילה השני ידליק הנר הנוסף החדש תחילה, ואחר כך הנר שהודלק אתמול. וסדר ההדלקה איפוא משמאל לימין (כסדר כתיבת אנגלית וצרפתית). וכן בלילה השלישי יתחיל בנר החדש, הקרוב לפתח, ואחר כך הנר של אתמול, ואחר כך הנר של שלשום. וכן על זה הדרך, מדי יום ביומו, עד שבליל שמיני ידליק תחילה הנר הסמוך ממש לפתח, שהוא הקיצוני משמאל, וממשיך להדליק משמאל לימין, ויסיים בנר שהודלק הראשון, ונמצא שתמיד מברך על הנר הנוסף, כי בתוספת הימים, נתוסף הנס. וכן המנהג.

• אם אין מזוזה בימין הפתח שאז מניח ה'חנוכיה' מימין הפתח, יעשה להיפך שבליל ראשון מדליק הנר הקרוב לפתח ובליל שני ידליק הנר החדש שבצידו ואחר כך פונה לימין. וכן על זה הדרך.

• מצות הנחת נרות חנוכה היא בתוך עשרה טפחים (80 סנטימטר) מקרקע הדירה, ואם הניחם למעלה מעשרה טפחים, יצא. ויש להניחם למעלה משלושה טפחים. ואם הניחם למעלה מעשרים אמה (כל אמה 48 סנטימטר) מקרקע הדירה לא יצא אף בדיעבד, ואז צריך לכבות את מנורת החנוכה ולהניחה במקום הכשר ויחזור וידליקנה, אך לא יברך שנית. והדר בעליה מצוה שיניחנה בחלון או במרפסת או בגזוזטרא הסמוכה לרשות הרבים, כדי לקיים פרסומי ניסא. וטוב להניח נרות החנוכה בתוך פנס של זכוכית ולהעמידם במרפסת, כדי שיראו לעוברים ושבים שברשות הרבים. ואם הוא גר בקומה שהמרפסת גבוהה מקרקע רשות הרבים עשרים אמה (9.60 מטר) יניח הנרות בפתח הדירה מבפנים, הואיל ואין בזה היכר כל כך לבני רשות הרבים. וכן אם הניחם למטה מג' טפחים, פסולה אף בדיעבד ויכבנה ויגביהנה וידליקנה שנית בלא ברכה. ומ"מ אם השלהבת של הנר הוא למעלה מג' טפחים, אף שגוף הנר הוא למטה מג' טפחים, יצא, שהעיקר הוא השלהבת.

• המדליק נר חנוכה בנר שעוה ומדביק הנר על חלון ביתו ללא כלי, יש לו ע"מ שיסמוך.

• כלי הנלקח מעכו"ם ע"מ להדליק בו נר חנוכה, אין צריך טבילה דאין זה כלי סעודה.

• כוס של זכוכית שהשתמשו בו במי רגלים לבדיקה רפואית אפילו רק פעם אחת אין להדליק בו נר חנוכה, אבל לעשותו שמש לנרות, מותר.

• חנוכיות שמדליקים בהם נרות שעווה ע"י הדבקה, אין צריך שהכלי שבתוכו מדליקים הנר יחזיק שיעור שמן לחצי שעה.

• נחלקו הראשונים בזמן הזה שמדליקים בתוך הבית והניח ה'חנוכיה' למעלה מעשרים אמה אם כשרה או לא. ולהלכה אנו פוסקים שפסולה וצריך לכבותה ולהדליקה במקום הכשר, אולם לא יברך על ההדלקה כיון שיש מתירים בזמן הזה לכתחילה להדליקה למעלה מעשרים אמה וספק ברכות להקל. ועכ"פ בבית הגבוה כמה קומות והדירה בקומה ה', או ו', שהוא למעלה מעשרים אמה, מדליק בבית שהוא פרסום הניסא לבני הבית. ואם רוצה יכול להדליקה בחלון הבית שאף לעוברים ושבים יש

פרסומי ניסא. וכ"ש אם יש בנין גבוה מול הבית, שפיר הוי פרסומי ניסא אף להם.

• במקום שמצויים גנבים, ידליקו את הנרות בפתח הבית מבפנים.

• חצר שיש בה שני פתחים, משני רוחות, צריך להדליק בשניהם, מפני החשד, שאם יראו פתח אחד שאין בו הדלקת נרות חנוכה, יחשדוהו שלא הדליק נר חנוכה כלל. ולכן ידליק בשניהם, אלא שיברך על נר החנוכה שבפתח הראשון, ויפטור מן הברכה הדלקה שבפתח השני (ש"ע סי' תרעא ס"ח). ויש אומרים שבזמן הזה שהכל מדליקים בתוך הבית מבפנים ואין שום היכר לבני רשות הרבים, אע"פ שיש לחצר כמה פתחים אין צריך להדליק אלא בפתח אחד בלבד. וכן המנהג פשוט.

• אף אם בעל הבית לא היה בבית ואחד מבני ביתו הדליק בפתח אחד ואח"כ הגיע בעה"ב לביתו ובא להדליק בפתח השני מפני החשד, אינו מברך. וה"ה אם שכח לברך כשהדליק בפתח הראשון, לא יברך כשמדליק בפתח השני.

• מדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת לפרסומי ניסא, והוא מנהג ותיקין. ואף שאין אורחים לנים בבית הכנסת אלא כל הציבור חוזר ומדליק בביתו בברכה, אפילו הכי מדליקים בבית הכנסת בברכה (ויש נוהגים להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת ובית המדרש גם בבוקר).

• בהדלקת נרות שבבית הכנסת אין אדם יוצא ידי חובה אלא כל אחד חוזר לברך ולהלדיק בביתו שמצות נר חנוכה מצוה נר איש וביתו. ומ"מ אורחים שאין להם בית להדליק בו, יוצאים ידי חובה.

• אין חיוב לתת שמן ב'חנוכיה' של בית הכנסת כשיעור הדלקת חצי שעה, ולכן יכול השמש לכבות את הנרות מיד אחר תפילת ערבית שכל הציבור יוצא מבית הכנסת אא"כ נשארים ללמוד וכיוצ"ב צריך שיהיו דולקים חצי שעה.

• בכותל המערבי המנהג פשוט שמברכים ומדליקים נרות חנוכה, בין

מנחה לערבית, ויש בדבר פרסומי ניסא.

- נוהגים במסיבות הנערכות באולמות בלילי חנוכה, שמשמיעים בהם דברי תורה לקרב את ישראל לצור מחצבתם, להדליק נרות חנוכה עם הברכות בשם ומלכות, משום פרסומי ניסא, ויש להם על מה שיסמוכו. וטוב שיתפללו שם ערבית מיד לאחר ההדלקה וכמו שנוהגים בבית הכנסת.

- המנורה של נרות החנוכה בבית הכנסת מניחים אותה על שלחן לימין ארון הקודש, שהוא צד דרום של בהכ"נ, שכן המנורה שהיתה בהיכל של בהמ"ק היתה בצד דרום. וכמו שאמרו בב"ב (כה:): שלחן בצפון ומנורה בדרום, ויש שמסדרים את הנרות בין מזרח למערב, ויש שמסדרים אותה בין צפון לדרום נהרא נהרא ופשטיה. ובמקום שאין מנהג יש לנהוג כמו שנהגו ברוב המקומות לסדר הנרות בין מזרח למערב.

- יש נוהגים שהשליח ציבור או הרב של בית הכנסת, מדליק בבית הכנסת את נרות החנוכה, ויש נוהגים שהשמש מדליק, ומ"מ טוב שלא יתנו לקטן להדליקם בבית הכנסת, משום פרסומי ניסא בכבוד הראוי. ומ"מ בדיעבד אם הדליק קטן בבית הכנסת, אין צריך לכבותה ולהדליקה מחדש, אולם אם יש אורחים בבית הכנסת שאין להם בית להדליק בו, אינם יוצאים ידי חובה בהדלקת הקטן.

- הציבור ששומעים ברכת 'שהחיינו' בבית הכנסת אינם צריכים שיכוונו בפירוש שאינם רוצים לצאת ידי חובה בברכה זו, כיון שדעת כל אחד לברך ולהדליק בביתו חשיב כאילו התכוונו בפירוש שלא לצאת בשמיעתם מהמברך. וכן כל כיוצ"ב כגון הבדלה וספירת העומר.

- אם אין עשרה אנשים בבית הכנסת, אין לברך על הדלקת נרות החנוכה, כי פרסומי ניסא לא שייך בפחות מעשרה ולכן בערב שבת סמוך לחשיכה שעדיין אין עשרה בבית הכנסת רשאי להדליק בברכה מאחר שידוע שיהיו עשרה לתפילת ערבית.

• אם יש עשרה בבית הכנסת ושלושה או ארבעה מהם, כבר התפללו בבית הכנסת אחר ושמעו שם ברכות ההדלקה, אפילו הכי יכולים להצטרף לעשרה להדליק בברכה, משום פרסומי ניסא.

• שליח ציבור שהדליק נר חנוכה בלילה הראשון של חנוכה בבית הכנסת, ובירך כל שלושת הברכות, כשיחזור להדליק נר חנוכה בביתו, חוזר ומברך את כל שלושת הברכות לפני הדלקתו, כדי להוציא את בני ביתו ידי חובתם, אלא אם כן הוא גר לבד בביתו, שאז כשמדליק בביתו לא יברך אלא ברכת 'להדליק נר חנוכה' בלבד.

• אם חל ליל כ"ה כסליו בליל שבת, שכל אחד ואחד מן הקהל הדליק נר חנוכה מבעוד יום, ובירך כל שלושת הברכות, ואחר כך הולכים לבית הכנסת להתפלל, המדליק נר חנוכה בבית הכנסת לא יברך אלא ברכת 'להדליק נר חנוכה', ולא יברך ברכת 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו', מאחר שכל הקהל בירכו ברכות אלה בביתם ויצאו י"ח. ורק ההדלקה והברכה נעשית שוב בבית הכנסת משום פרסומי ניסא.

• אדם שהדליק תחילה בביתו בברכה וחוזר ומדליק בבית הכנסת חוזר ומברך כל הברכות בציבור (מלבד כשמדליק בערב שבת, שאינו מברך אלא ברכת 'להדליק נר חנוכה') הואיל והציבור עדיין לא ברכו בביתם, יש בזה פרסומי ניסא.

• בתי כנסיות שיש להם כמה חדרים שמתפללים שם מנחה וערבית, יכול השמש להדליק נרות חנוכה במנין הראשון בין מנחה לערבית בברכה, ויכול אח"כ להדליק גם במניינים האחרים בברכה, הואיל וכל מנין הוא ציבור אחר לגמרי.

• מי שהדליק בביתו בלילה הראשון ובירך כל הברכות, ובא להדליק בבית חברו, חוזר ומברך את כל שלושת הברכות.

• השמש שתמיד הדליק נרות חנוכה בבית הכנסת ונעשה אבל יש להתיר

לו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת כמנהגו ויברך גם 'שהחיינו' בלילה הראשון.

• האונן בליל ראשון של חנוכה יאמר לאשתו או לאדם אחר לברך 'להדליק נר חנוכה' ולא יענה אמן אחר הברכות. וטוב הדבר שיכנס לחדר אחר ולא ישמע הברכות. ואחר שיקברו המת כשילדיק בלילה השני יברך גם ברכת 'שהחיינו'.

• האבל, אפילו בתוך שבעת הימים, חייב בכל המצוות כולן, לפיכך מדליק נר חנוכה ובברכה. ובלילה הראשון של חנוכה מברך בביתו גם ברכת 'שהחיינו', ומוציא את בני ביתו ידי חובתם. ומיהו בבית הכנסת אין האבל מדליק נרות חנוכה בלילה הראשון, בגלל ברכת 'שהחיינו' שמעורר בקהל הרגשה לא נעימה. ואם אין אדם אחר רוצה להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, נראה לי שהאבל ידליק בבית הכנסת, וגם יברך 'שהחיינו'. ובתום ימי האבל, לא יעלו קרובי הנפטר בימי חנוכה, ליד הקבר, עד לאחר ימי החנוכה.

• אבל שחל יום פקודת השנה, י"ב חודש, על אביו או אימו, באחד מימי חנוכה, אסור לו להתענות בחנוכה לכבוד אביו ואמו, ומי שהתענה תענית חלום בחנוכה, צריך להתענות יום אחר לאחר ימי החנוכה, לכפר על מה שהתענה בחנוכה, כמ"ש מרן בש"ע (סי' תקסח ס"ה).

• זמן הדלקת נרות החנוכה בצאת הכוכבים, לא מאחרים ולא מקדימים, וצריך ליתן שמן בנרות שיעור שתדלוק חצי שעה אחר צאת הכוכבים.

• מי שלא הדליק בתחילת הלילה, והגיע לביתו בשעה מאוחרת (עד עלות השחר) וכל בני הבית כבר נרדמו, אם יכול להעיר אחד או שנים מבני הבית, כדי שישמעו ממנו ברכת "להדליק נר חנוכה", הנה מה טוב, ואם לאו, יברך וידליק נר חנוכה ואסור לאכול סעודת קבע קודם הדלקת נרות חנוכה. וכן

אסור להתחיל במלאכה קודם הדלקת נרות חנוכה. ויש להחמיר חצי שעה קודם זמן ההדלקה שלא לאכול סעודת קבע, דהיינו יותר מכביצה פת. אבל סעודת עראי ואכילת פירות ושתיית משקים קלים מותר. ואפילו ללמוד תורה אסור משיגיע זמנה.

- ישראל הדר בכפר ואין עימו עוד ישראל, אפילו הכי מדליק בברכה.
- בזמן הזה אף שיש עוברים ושבים עד השעות המאוחרות של הלילה, אפילו הכי אין צריך ליתן שמן יותר מהשיעור של חצי שעה.
- מי שיש לו שמן בצמצום ואינו יודע אם יספיק לו להדלקה למשך שיעור של חצי שעה, אפילו הכי אם רוצה לברך 'להדליק נר חנוכה', רשאי.
- מי שהגיע מאמריקה לבית עשרים דקות לפני עלות השחר, אפילו הכי יכול להדליק בברכה, אף שלא נשאר מן הלילה חצי שעה.
- בעל הבית המתאחר לבוא להדליק, רשאים אשתו ובני ביתו לאכול סעודת קבע לפני ההדלקה.
- בבית הכנסת מדליקים נרות חנוכה בין מנחה לערבית עם שקיעת החמה, ואע"פ שזמן הדלקת נר חנוכה לכל אחד בביתו הוא בצאת הכוכבים, מכל מקום הואיל ואי אפשר לעכב את הקהל שיוצאים מבית הכנסת מיד אחר ערבית, לכן מדליקים עם שקיעת החמה בין מנחה לערבית, כדי שבמשך כל הזמן של תפלת ערבית הציבור יראו את נרות החנוכה, ואיכא פרסומי ניסא.
- הנוהגים להתפלל תפילת ערבית מפלג המנחה, יכולים להדליק בבית הכנסת בעוד היום גדול, מפלג המנחה ולמעלה ואין לערער עליהם.
- אם לא הדליקו בבית הכנסת בין מנחה לערבית, ידליקו אחר כך לפני עלינו לשבת. וצריך שיהיו שם עשרה בעת ההדלקה.
- בערב שבת צריך לתת שמן בנרות החנוכה שיעור שידלקו חצי שעה

אחר צאת הכוכבים בליל שבת, ולכן לא יקדימו ההדלקה יותר מדאי בעוד היום גדול, כמו שנוהגים בכל ערבי שבתות השנה, אלא ידליקו נרות החנוכה כרבע שעה לפני השקיעה, לאחר שיתנו שמן כשיעור שעה אחת, באופן שנרות החנוכה יהיו דולקים במשך רבע שעה לפני השקיעה, ורבע שעה של בין השמשות, וחצי שעה אחר צאת הכוכבים, בסך הכל שעה אחת. ואם לא יהיו נרות החנוכה דלוקים חצי שעה אחר צאת הכוכבים, יש אומרים שלא יצא ידי חובתו, והברכות שבירך על הנרות הרי הן ברכות לבטלה, לכן יש להיזהר מאוד בכל זה.

• בערב שבת אם לא נתן בשעת ההדלקה שמן כשיעור שידלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, יכבה ויחזור להדליק בלא ברכה.

• מי שהגיע לביתו בלילה בשעה מאוחרת בימי חנוכה, ולפניו מצוות תפלת ערבית, ומצוות הדלקת נר חנוכה, יקדים להתפלל תפלת ערבית, שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ועוד שיש להקדים קריאת שמע שהיא דאורייתא, ואח"כ ידליק נר חנוכה, ויקיים גם פרסומי ניסא.

• בית הכנסת שמתקיים בו שיעור בכל יום בערב מיד אחר תפילת ערבית, הטוב ביותר שילכו כל הקהל להדליק הנרות בביתם, ואחר כך יחזרו לשמוע השיעור. אך אם יש חשש שלא כל הקהל יחזרו או שדירתם רחוקה מבית הכנסת יקיימו את השיעור כמידי יום ביומו ואחר השיעור ילכו להדליק בביתם.

• אם עבר חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, יכול להדליק נר חנוכה בברכה.

• כל השמנים והפתילות כשרים להדלקת נר חנוכה, אף על פי שאין השמנים והפתילות נמשכים אחר הפתילה, ואין האור נתלה יפה בהן. ושמן זית מצוה מן המובחר, מפני שאורו צלול ביותר. וכן מצוה מן המובחר לעשות הפתילה מצמר גפן. ובמקום שאין שמן מצוי כלל, נוהגים להדליק

נרות חנוכה בנרות שעוה כי גם הן אורן צלול כמו השמן. ומכל מקום, אפילו הכין נרות שעוה להדליק לנרות חנוכה, ושוב נזדמן לו שמן (אף שאינו שמן זית) יניח מידו נרות השעוה, וידליק אך ורק בשמן.

• לכתחילה לא ידליק חלק מהנרות בשמן, וחלק מהנרות שעוה, אלא או כל הנרות שמן, או כל הנרות משעוה. אבל אם השמן זית ביוקר מאוד, יותר מכל שאר שמנים, יוכל להדליק נר החיוב בשמן זית, ושאר נרות ההידור בשמן רגיל.

• שמן של זיתי ערלה, שאסור בהנאה, אין להדליק בו נרות חנוכה. ואף על פי שאסור להשתמש לאורה, מכל מקום הוא נהנה במה שחוסך מלהוציא על שמן ופתילה לחנוכה.

• שמן של שביעית הרבה מהאחרונים אוסרים להדליק ממנו נרות חנוכה. ויש מתירים. ואם הוא של גויים או שנמכרו הפרדסים מהם נעשה השמן לגויים ע"י הרבנות, מותר.

• שמן זית שלא הפרישו ממנו תרומות ומעשרות כדת, אין להדליק ממנו, לא נר של שבת ולא נר של חנוכה.

• שמן שנמצא בו עכבר, ומאוס עליו להשתמש בו לאכילה, אף על פי שיש בשמן שישים נגד העכבר, שאינו נאסר מן הדין לאכילה, מכל מקום אסור להדליק ממנו נרות חנוכה, כדין נר של בית הכנסת.

• שמן שהונח תחת המיטה וישנו עליה בלילה, אף על פי כן כשר הוא להדלקת נרות חנוכה ונרות שבת, ובפרט בזמנינו שהקרקע של בתינו מרוצפת באבנים או בקורות. שאפילו לענין אכילה, מותר לאכול מאכלים שהונחו תחת המיטה, ובפרט במקום שיש הפסד מרובה.

• שמן שיש בו תערובת שומן מוהותך של בהמה טמאה, מן הדין כשר הוא להדלקת נרות חנוכה ורק מהיות טוב להימנע מלהדליק בו נרות חנוכה.

• אין יוצאים ידי חובת הדלקת נרות חנוכה באור החשמל, שצריך להקפיד על שמן ופתילה, בדומה להדלקת המנורה בבית המקדש, שבה נעשה הנס. כמו כן אין יוצאים ידי חובה בהדלקת נר חנוכה בנר הגז (הוא הדין בבית הכנסת שמדליקין בו 'חנוכיה' חשמלית, אין לברך עליה).

• מי שאין לו שמן או נר שעוה להדליק נרות חנוכה, ידליק נר חנוכה בחשמל בלי ברכה, ואם נזדמן לו אח"כ שמן ופתילה, ידליק שוב בברכה.

• הטס במטוס או נוסע ברכבת ואין לו אפשרות להדליק בשמן או בשעוה, טוב שילדיק פנס חשמלי בלי ברכה, זכר לנס.

• המדליק נר חנוכה בשמן גזול או גנוב, יצא ידי חובתו בדיעבד, אבל אין לו לברך עליו ברכת 'להדליק נר חנוכה'.

• אסור להשתמש לאור הנר של חנוכה, ואפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה, אסור. ואפילו תשמיש עראי כגון לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור, כדי שלא יהיו המצוות בזויות עליו (שבת כב). ולכן נוהגים להדליק נר נוסף שנקרא שמש כדי שאם ישתמש לאורה, יהיה לאור הנוסף, שמדליקים אותו לאחרונה, ונוהגים לתת הנר הנוסף יותר גבוה מנרות המצוה, ורמז לדבר "שרפים עומדים ממעל לו, שמנין נרות המצוה בכל הלילות ביחד הם שלושים ושישה, כמנין "לו". ואחר שעבר זמן מצוותה, שהוא חצי שעה משעת הדלקתה, מותר להשתמש לאורה (ש"ע סי' תרעב ס"ב).

• תשמיש עראי של מצוה, מותר לעשותו לאור הנרות.

• המסופק בדין בהלכות חנוכה ורוצה לעיין בספר, יכול לעיין לאור הנרות.

• אם כבה החשמל שבבית, ורוצה לילך ממקום למקום לאורה, אינו צריך לעצום עיניו.

• נר השמש של נרות החנוכה, הוא נר של חול גמור, ואין בו קדושה כלל,

ורשאים להשתמש בו לכל דבר הרשות.

• מותר להשתמש במנורת ה'חנוכיה' לאחר מצוותה ולהדליקה שוב להאיר בה בסעודת מצוה.

• מדליקים נר חנוכה מנר חנוכה הסמוך לו על ידי פתילות ארוכות, ומותר להדליק אפילו נר של המהדרין מן המהדרין, דהיינו הנר שמוסיפים בכל יום, מנר החיוב, כיון שעל כל פנים שניהם נרות מצוה. אבל לא ידליק מנר חנוכה לנר חנוכה על ידי נר אמצעי, כגון שכבה הנר שבידו שמדליק ממנו את נרות החנוכה, אינו רשאי להדליקו מנר חנוכה כדי שימשיך להדליק את נרות החנוכה הנוספים. ואם הדליק נרות החנוכה, ואחר כך כבתה אחת מהן, ורוצה להחמיר לחזור ולהדליקה, לא ידליקנה מהנר הסמוך לה שעדיין דולק, ואפילו על ידי פתילה ארוכה, שמכיון שמן הדין קי"ל כבתה אין זקוק לה, חשיב כנר הרשות שאין מדליקין אותו מנר מצוה. ואין צריך לומר שאסור להדליק נר של חול או סיגריה מנר החנוכה, ורק אחר שעבר זמן מצוותה, דהיינו חצי שעה לאחר ההדלקה מותר להדליק ממנה, כמו שמותר להשתמש לאורה לדבר הרשות.

• אין חוששים להחליף הפתילות כל ערב בפתילות חדשות.

• נר של בית הכנסת, ונר של שבת, ונר של חנוכה, ונר של תלמוד תורה, כולם נחשבים נרות של מצוה, ומותר להדליק נר זה מנר האחר (ש"ע סי' תרעד ס"ב).

• הדלקה עושה מצוה ולא הנחה.

• מכיון שההדלקה עושה מצוה, אם הדליקה כדת, ואחר כך נשב רוח וכיבה אותה, אינו זקוק לחזור ולהדליקה, שכבר יצא ידי חובתו. ומכל מקום הרוצה לזכות במצוה שלימה, יחזור וידליקנה שנית בלא ברכה,

ותבוא עליו ברכה. אבל אם היתה הרוח נושבת, והיה צפוי מראש שלא תוכל להחזיק מעמד בפני הרוח, ובכל זאת הדליקה בפני הרוח וכבתה, לא יצא ידי חובה, וצריך לחזור ולהדליקה בפנים באופן שלא יכבנה הרוח. ולא יברך שוב.

- מי שלא היה לו שמן הרבה והדליק מיום השני ואילך רק נר אחד, ושוב השיג שמן, ורוצה להדליק נר ההידור, ידליקנו בלא ברכה.

- המדליק נרות חנוכה בערב שבת מבעוד יום, ואחר כך כבתה לפני קבלת שבת, בכל זאת אינו זקוק לה להדליקה שנית, שמכיון שהוא חייב להדליק בע"ש מבעוד יום, וכבר בירך עליה "להדליק נר חנוכה", כבר התחילה המצוה כדת, והואיל והדלקה עושה מצוה, כבתה אין זקוק לה. ואף על פי כן אם החמיר וחזר והדליקה שנית, תבוא עליו ברכה.

- הדלקה עושה מצוה, ולכן צריך שבשעה שמדליק נרות החנוכה יהיה בנר שמן כדי שיעור הדלקת נר החנוכה שהוא חצי שעה, ואם לא היה בנר שמן כדי שיעור ההדלקה, אפילו אם אחר שבירך והדליק, הוסיף שמן כדי שיעור הדלקת נ"ח, לא יצא ידי חובתו. והובא להלכה בש"ע (סי' תרעה ס"ב). וצריך לכבותה ולאחר שיוסיף שמן כדי שיעור ההדלקה, יחזור וידליקנה בלא ברכה. ולכן יש לכל אדם קודם שיברך וידליק נר חנוכה, עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בנר של ה'חנוכיה', אם יש בו שמן כשיעור, ואחר כך יברך וידליק.

- סומא שהוא נשוי, תדליק אשתו נר חנוכה ותברך. ואם אינו נשוי ויש לו בית בפני עצמו, ידליק בעצמו נר חנוכה ויברך כל הברכות, כיון שהסומא חייב בכל המצות, ובהדלקתו יש פרסומי ניסא לאחרים.

- צריך להדליק את נרות החנוכה במקום הנחתם, שאע"פ שהדלקה עושה מצוה ולא ההנחה, הדלקה במקומה בעיניו. ואם היתה ה'חנוכיה' מונחת במקומה שלא לשם מצוה, אינו צריך להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה, אלא מדליקה שם. לפיכך עשית שהיתה דולקת כל היום, שהדליקה

מערב שבת למצות חנוכה, במוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצות חנוכה (ש"ע סי' תרעה ס"א).

• אם בעל הבית חולה, ואינו יכול לקום ממיטת חוליו להדליק נרות חנוכה, אין בני הבית מביאים לו ליד מיטתו ה'חנוכה' להדליק נרות חנוכה, ואחר כך יניחום במקומם, אלא ימנה בעל הבית שליח שידליק נרות החנוכה במקום הנחתם, והשליח יברך וידליק הנרות, אבל לא יברך בעל הבית, והשליח ידליק, שבכל מקום העושה את המצוה הוא שמברך עליה.

• המדליק נרות חנוכה בשליחותו של בעל הבית, המנהג הוא שהשליח מברך גם כן 'להדליק נר חנוכה', ואם בירך 'על הדלקת נר חנוכה', יש לו על מה שיסמוך.

• מי שמילא קערה שמן והקיף אותה פתילות, אם כפה עליה כלי, עולה לכמה בני אדם, כגון המהדרין שכל אחד מבני הבית מדליק נר אחד. אבל אם לא כפה עליה כלי, עשאה כמדורה, ואפילו לאדם אחד אינה עולה. ואם הרחיק את הפתילות זו מזו כשיעור אצבע (2 ס"מ), והפתילות בינוניות, שאין השלהבת של האחת נוגעת בחבירתה, יש אומרים שיצאו ידי חובת נר חנוכה, אף על פי שלא כפה עליה כלי.

• אם הדליק הנרות שבקערה ולא כפה עליה כלי דקי"ל שלא יצא ידי חובה הדלקה, צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה ע"י כפיית כלי, אבל לא יברך.

• חנוכיות מכסף או מנחושת עגולות שיוצאים מהם קנים סביבותיהן בעיגול, ועל כל קנה נר אחד, ובין כל קנה מרחק כעובי אצבע, כשרות להדליק בהן נרות החנוכה.

• המדליק נרות חנוכה בלילה הראשון מברך שלוש ברכות: 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק נר חנוכה' (ולא 'של חנוכה'). ואם אמר 'של חנוכה',

יצא ידי חובה), 'שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה' (ולא 'ובזמן הזה'), 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' (הלמ"ד בפתח ולא בחיריק. ויכין גם על נס פח השמן וגם על נס המלחמה וכמו שכתבו בכמה ספרים. **גר צדק יכול לברך 'שעה ניסים לאבותינו' ואין צריך לומר 'לעם ישראל'.** ובשאר לילות החנוכה מברך שתי ברכות, להוציא ברכת 'שהחיינו' שאינו מברך 'שהחיינו' אלא בלילה הראשון שזכינו להגיע לזמן הדלקת נרות החנוכה.

• אם הדליק נר חנוכה בלא ברכה, יצא ידי חובה וכדין כל המצוות שאין הברכות מעכבות את המצוה.

• מי שקנה חנוכית כסף ולא בירך עליה 'שהחיינו' בשעת הקניה, כדאי שבלילה הראשון בברכת 'שהחיינו' יכין גם על ה'חנוכה', ולא ימתין ללילה השני ע"מ לברך עליה 'שהחיינו' עם שאר ברכות ההדלקה, משום שעושה הפסק בין הברכות להדלקה.

• המדליק נרות חנוכה צריך להדליק את רוב היוצא מן הפתילה, עד שתהא השלהבת עולה מאליה.

• אחר שבירך והדליק נר אחד, אף על פי שהוא עדיין צריך להדליק את נרות ההידור, יש לו לומר את הנוסח של הנרות הללו אנו מדליקים וכו', ואחר כך כל 'מזמור שיר חנוכה הבית לדוד'.

• אם שכח לברך 'להדליק נר חנוכה' ושאר הברכות, עובר לעשייתן, כל זמן שעדיין לא סיים להדליק את נרות ההידור של אותו לילה, רשאי לברך 'להדליק נר חנוכה' ושאר ברכות ההדלקה. אבל אם השלים לגמרי הדלקת כל הנרות, אפילו אם עדיין לא הדליק את נר השמש, לא יברך עוד ברכת 'להדליק נר חנוכה', אבל יוכל לברך ברכת 'שעשה ניסים', ו'שהחיינו' בלילה הראשון בלבד, שהרי הוא רואה את הנרות דולקות, ולא גרע מהרואה את נרות חנוכה של חבירו, והוא לא הדליק, ולא הדליקו עליו בביתו, שצריך לברך 'שעשה ניסים', ו'שהחיינו' בלילה הראשון.

- מי שהדליק בביתו ובשעת הברכה היתה כוונתו להדליק בעוד בתים, אין צריך לחזור ולברך, ואם לא כיון חוזר ומברך.
- אם לא בירך 'שהחיינו' בלילה הראשון, רשאי לברך 'שהחיינו' בליל שני והלאה בשעה שמברך ומדליק נרות חנוכה.
- מי ששכח לברך 'שהחיינו' בכל שמונת ימי חנוכה, ונזכר ביום השמיני, לא יברך משום ספק ברכות להקל.
- מי שלא היה בביתו בלילה הראשון של חנוכה, והדליקה עליו אשתו, ובירכה כל הברכות, ובא להדליק בלילה השני, יש אומרים שלא יברך 'שהחיינו', ויש אומרים שצריך לברך 'שהחיינו'. וכן עיקר.
- מי שלא הדליק נר חנוכה, ואינו עתיד להדליק אחר כך, ואין מדליקין עליו בביתו, כשרואה נרות חנוכה, בלילה הראשון מברך שתי ברכות, 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו', ובשאר לילות ברכת 'שעשה ניסים' בלבד.
- מברכים ברכת הראיה רק כאשר רואים הנרות בשעת מצוות היינו בתוך החצי שעה, ואף אם לא בירך מיד שראה, כאשר רואה לאחר מכן בתוך שיעור מצוותן, יברך.
- בערב שבת שצריך להדליק נרות חנוכה מבעוד יום, אלא שיש ליתן שמן בנרות כדי הדלקתם חצי שעה אחר צאת הכוכבים בליל שבת, הרואה את הנרות ההם רשאי לברך אפילו קודם צאת הכוכבים מכיון שהודלקו למצות נרות חנוכה, וזמן ממילא קאתי.
- הרואה נרות חנוכה שהודלקו בבית הכנסת, בתוך חצי שעה של זמן הדלקתם, יברך ברכות הראיה, היינו 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' בלילה הראשון של חנוכה, וברכת 'שעשה ניסים' בשאר הלילות.

- אכסנאי שאין מדליקים עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית שלו להשתתף בשמן של נר החנוכה. ואם בעל הבית מקנה לו חלק בשמן במתנה, שפיר דמי. ואם יש לו פתח לעצמו צריך להדליק בפתח חדרו.

ובחורים שלומדים בישיבות, שהוריהם מדליקים עליהם בביתם, אינם צריכים להדליק ולא להשתתף. ואם רוצים להדליק, יכולים להדליק ללא ברכה.

• בחורי ישיב ספרדים שהוריהם דרים בחו"ל שזמן צאת הכוכבים שם הוא כשש שעות מזמן צאת הכוכבים בארץ ישראל, אפילו הכי יוצאים בהדלקת נר חנוכה של הוריהם, אולם אם רוצים, יכולים להדליק נר חנוכה בעצמם בזמן צאת הכוכבים של ארץ ישראל ולברך 'להדליק נר חנוכה', כיון שברור שעדיין הוריהם בחו"ל לא הדליקו.

• אדם הדר בחו"ל ובימי חנוכה שוהה בארץ ישראל, אף שאשתו מדליקה נר חנוכה בביתם, יכול להדליק נר חנוכה בצאת הכוכבים ולברך 'להדליק נר חנוכה'.

• אכסנאי נשוי ואינו יודע אם מדליקין עליו בביתו ויש לו פתח בפני עצמו יכול להדליק בברכה מטעם ספק ספיקא.

• בן נשוי הסמוך על שלחן אביו, ויש לו חדר מיוחד בבית אביו שהוא לן שם, אינו חייב להדליק נר חנוכה בפני עצמו, וגם א"צ להשתתף בפרוטות, כי הוא יוצא י"ח בנר חנוכה שמדליק בעל הבית שהוא אביו, ואם רצה להדליק בפני עצמו, לא יברך, כי היא ברכה לבטלה.

• חיילים ספרדים המשרתים בצבא יכולים לסמוך על הדלקת נר חנוכה של אביהם בביתם, ואינם צריכים להדליק. ואם הם נמצאים במקום שאין רואים נרות חנוכה כלל, יכולים להדליק בתוך מחניהם בברכה אף שמדליקים עליהם בביתם. ואם הם אשכנזים שמהדרים להדליק נר לכל אחד ואחד, אם יש להם במחנות הצבא חדרים בפני עצמם מדליקים בברכה, ואם הם חונים על פני השדה ידליקו בלי ברכה.

• מי שנמצא בכפר שכולו גוים, ואין בו ישראל, אף על פי שמדליקים עליו בביתו, מדליק נר חנוכה בברכות. וטוב שבכהאי גוונא יכוין שלא לצאת ידי חובה בהדלקה שמדליקים עליו בביתו.

• הנותר ביום השמיני של חנוכה מן השמן הצריך לשיעור ההדלקה, עושה לו מדורה בפני עצמו, ושורפו, מפני שהוקצה למצותו. ואם נתערב בשמן כשר אחר, אם יש שישים כנגדו, הרי הוא בטל בשישים. ואם אין שיעור שישים לבטלו, יש מי שאומר שאין להוסיף עליו שמן לבטלו, שאין מבטלים איסור לכתחילה (מין בש"ע או"ח סי' תרעז ס"ד). ויש אומרים שהואיל ואין איסורו אלא מדרבנן, מותר להוסיף שמן כשר עד שיהיה שישים לבטלו, וישתמש בו לכל צרכיו. וכן עיקר.

• אם התנה בפירוש בשעה שנתן השמן והפתילות שאם יכבו תוך זמן מצוותן, שיוכל ליהנות מהן, מהני תנאו ויכול להשתמש בשמן ובפתילות לכל צרכיו.

• צלוחית של שמן שהזמינה לנר חנוכה, ואחר שהדליק מן השמן כל ימי חנוכה, נשאר שמן בצלוחית, אין השמן הנשאר בצלוחית אסור, כדין מותר השמן שבנר החנוכה, ומותר להשתמש בו כל צרכו, דהזמנה לאו מילתא היא.

• מי שאין ידו משגת לקנות בערב שבת נר חנוכה ונר של שבת, יקנה נר של שבת, משום שלום ביתו.

• ואם יש לו לנר של שבת, ואין לו עוד אלא פרוטה אחת או לשמן לנר חנוכה, או ליין לקידוש היום, יקנה שמן לנר חנוכה, דפרסומי ניסא עדיף.

• מי שיש לו בערב שבת שמן לנר חנוכה של יום אחד בלבד, ופרוטה נוספת לקנות בה או שמן לנר חנוכה במוצאי שבת, או יין לקידוש היום של ליל שבת, נראה שאע"פ שפרסומי ניסא עדיף מקידוש היום, מ"מ באופן כזה יקנה יין לקידוש היום, כמ"ש רש"י (סוכה כה:): שמצוה קלה שבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני מצוה חמורה העתידה לבוא, ואף כאן קידוש היום של הלילה עדיף מהדלקת נר חנוכה של מוצאי שבת.

• בית הכנסת שנהגו לקדש על היין בליל שבת, ואירע שהגבאי של בית

הכנסת לא היה בידו בערב שבת חנוכה אלא פרוטה אחת, שאינו יכול לקנות בה אלא או שמן לנר חנוכה להדליק אותו בבית הכנסת, או יין לקידוש. אע"פ שהנר חנוכה בבית הכנסת אינו אלא מנהג ישראל ולא חובה, נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא, ואותה שבת לא יקדשו על היין בבית הכנסת.

- מי שאין ידו משגת לקנות בערב שבת נר חנוכה ונר של שבת, יקנה נר של שבת, משום שלום ביתו. ואם דולק בביתו אור חשמל, ידליק הנר שבידו למצות נר חנוכה.

- אם יש לו לנר של שבת, ואין לו עוד אלא פרוטה אחת או לשמן לנר חנוכה, או ליין לקידוש היום, יקנה שמן לנר חנוכה, דפרסומי ניסא עדיף.

- מי שיש לו בערב שבת שמן לנר חנוכה של יום אחד בלבד, ופרוטה נוספת לקנות בה או שמן לנר חנוכה במוצאי שבת, או יין לקידוש היום של ליל שבת, נראה שאע"פ שפרסומי ניסא עדיף מקידוש היום, מ"מ באופן כזה יקנה יין לקידוש היום, כמ"ש רש"י (סוכה כה): שמצוה קלה שבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני מצוה חמורה העתידה לבוא, ואף כאן קידוש היום של הלילה עדיף מהדלקת נר חנוכה של מוצאי שבת.

- בית הכנסת שנהגו לקדש על היין בליל שבת, ואירע שהגבאי של בית הכנסת לא היה בידו בערב שבת חנוכה אלא פרוטה אחת, שאינו יכול לקנות בה אלא או שמן לנר חנוכה להדליק אותו בבית הכנסת, או יין לקידוש. אע"פ שהנר חנוכה בבית הכנסת אינו אלא מנהג ישראל ולא חובה, נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא, ואותה שבת לא יקדשו על היין בבית הכנסת.

- בערב שבת נכון להדליק נר חנוכה תחילה ואחר כך נר של שבת. ואם

הזמן דחוק, די בהדלקת נר אחד למצות נר חנוכה, ושאר נרות ההידור ידליק אחר שתברך האישה על הדלקת נרות שבת ותדליק.

• בערב שבת טוב להתפלל מנחה קודם הדלקת נרות חנוכה, ובלבד שתהיה התפילה בציבור, אבל אם אינו מוצא מנין, יתפלל מנחה בציבור בבית הכנסת אחר שידליק נרות חנוכה בבית.

• במוצאי שבת חנוכה מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת ואחר כך מבדילין על הכוס. ובבית יבדיל תחילה ואחר כך ידליק.

• המנהג שנוהגים החרדים לדבר ה' להחמיר כדעת רבינו תם שלא לעשות במוצאי שבת שום מלאכה כלל, אלא לאחר כשעה ורבע אחר שקיעת החמה, מנהג זה אמת נכון ויציב. ולכן גם במוצאי שבת חנוכה לא ידליקו נרות חנוכה קודם הזמן הזה, אלא ימתינו עד לאחר שיגיע זמן הנזכר ואח"כ ידליקו נר חנוכה. ויש להם להבדיל בבית קודם הדלקת נרות חנוכה.

• בכל שמונת ימי החנוכה אין אומרים וידוי ונפילת אפיים לפי שהם כעין ימים טובים שהרי אומרים בהם הלל. וכמו כן אין אומרים "למנצח מזמור לדוד יענך" וכו', שאומרים בימות החול בתפילת שחרית קודם "ובא לציון" וכו'. וכן אין אומרים מזמור "הטה ה' אוזניך" וכו', לפני "בית יעקב" וכו'. וכן במנחה של שבת אין אומרים 'צדקתך צדק' וכו' (ראשונים). וכ"פ בכה"ח סי' תרפג ס"ק ז). גם במנחה בערב חנוכה אין אומרים וידוי ונפילת אפיים (רמ"א בדרכי משה סי' תרפג ס"ק ב ובהגהתו שם ס"א). אבל בשחרית בערב חנוכה מתפללים כבשאר הימים.

• כמובן מניחים תפילין בימי החנוכה כרגיל שאינו יום טוב גמור וגם אינו מן התורה ולא דומה לחול המועד.

• אומרים 'והוא רחום' וכו', בימי החנוכה קודם תפילת ערבית כמו בשאר

ימות החול (עי' מנהגי מהרי"ל. ועי' בכה"ח סי' תרפג ס"ק ז).

• בערבית ליל חנוכה אומרים 'על הניסים' בתפילה, אף על פי שלא הספיקו לצאת ידי חובת הדלקת נר חנוכה בביתם, ורק הדליקו נר חנוכה בבית הכנסת, מכל מקום צריך לומר 'על הניסים' בהודאה. ואפילו מתפללים לפני שקיעת החמה שעדיין לא הדליקו נרות חנוכה אפילו בבית הכנסת. וכן בכל התפילות של חנוכה צריך לומר 'על הניסים'. ואם טעה ולא אמר 'על הניסים' בתפילה, אם נזכר באותה ברכה קודם שיאמר "השם" בחתימת הברכה, כגון שאמר "ברוך אתה" ונזכר, חוזר ואומר: 'מודים אנחנו לך על הניסים' וכו', וממשיך 'ועל כולם' וכו'. ואם לא נזכר עד שהזכיר "השם" אינו חוזר. ונכון שהשוכח 'על הניסים' ונזכר אחר חתימת הברכה, שיאמרנו בסוף התפילה כשמיים "אלוקי נצור", ויאמר, 'מודים אנחנו לך על הניסים' וכו', עד 'ונודה לשמך הגדול סלה'. אבל אינו רשאי לאמרו בין 'הטוב שמך ולך נאה להודות', לברכת 'שים שלום', משום הפסקה. ויש לומר 'ועל הניסים' בתוספת אות ו', שחוזר על מה שאמר תחילה 'מודים אנחנו לך על ניסיך ועל נפלאותיך שבכל עת', 'ועל הניסים' וכו'.

• אם טעה בדין ואחר שסיים התפילה חזר להתפלל מפני ששכח 'על הניסים', ושוב נזכר הדין, צריך לפסוק מיד, ואפילו באמצע הברכה. ואינו יכול לסיים תפילתו בתורת נדבה.

• אם חל הלילה הראשון של חנוכה בליל שבת, וכל הקהל הדליקו נר חנוכה בביתם ובאו להתפלל מנחה וערבית בבית הכנסת, ולפני מנחה הדליקו נר חנוכה בבית הכנסת, אף על פי כן אין הקהל אומר 'על הניסים' במנחה, ומכל מקום מי שטעה ואמר, לא חשיב הפסק.

• מי שאמר 'על הניסים' ולא המשיך 'בימי מתתיה' וכו', אלא המשיך 'ועל כולם' ונזכר קודם שחתם "השם" צריך לחזור ולפרט הנס של חנוכה.

• מי שלא אמר 'על הניסים' ונזכר אחר שאמר 'ברוך אתה ה', אין לו

לסיים "למדני חוקיך" כדי לחזור לומר 'על הניסים'. ויאמרנו בסוף 'אלוקי נצור' וכו'. וכה יאמר, 'יהי רצון מלפניך שתעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי' וכו'.

- מי שטעה ואמר 'על הניסים' בעבודה, דהיינו בברכת 'רצה', במקום 'יעלה ויבוא', אם נזכר בהודאה, חוזר ואומר במקומו כתיקון חז"ל. ואם לא נזכר אלא בסוף התפילה, אינו חוזר, שאין בזה כל חשש הפסק במה שאמרו שלא במקומו.

- אסור לדלג או לקצר מנוסח 'על הניסים', אף אם כוונתו לאומרו אחר 'אלוקי נצור' כדי להספיק לענות קדושה או קדיש.

- טעה בימי חנוכה ואמר 'בימי מרדכי ואסתר' וכו', במקום 'בימי מתתיהו' וכו', יצא.

- גם בברכת המזון של חנוכה צריך לומר 'על הניסים' בהודאה, לפני 'על הכל ה' אלהינו אנחנו מודים לך'. ואם שכח לאומרו, כל זמן שלא הזכיר "השם" בחתימת הברכה חוזר, ואם הזכיר, אינו חוזר. וטוב שאם שכח 'על הניסים' בבהמ"ז, שבאמצע 'הרחמן', יאמר, 'הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול' וכו'.

- בברכת 'מעין שלוש' בימי חנוכה אין מזכירים של חנוכה כלל. ואם עבר והזכיר מעין המאורע בברכת 'מעין שלוש' בחנוכה ופורים, בדיעבד לא הוי הפסק ואין צריך לחזור.

- בנוסח 'על הניסים' של חנוכה, 'בימי מתתיהו בן יוחנן חשמונאי ובניו, היותר נכון לומר **חשמונאי**, הנו"ן בפתח, והאלף נחה, ולא לבטא את האלף בחיריק. ומכל מקום האומרים חשמונאי באלף חרוקה, יש להם על מה לסמוך.

- הנוסח הנכון לומר 'בימי מתתיהו' וכו'.

- 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל'. כן הנוסח הנכון. ואין לומר כשעמדה 'עליהם'. והרוצה לאומרו, צ"ל ועל עמך ישראל, עם וא"ו.
- מלכות יון "הרשעה", פשט המנהג לומר הרשעה, הריש בחיריק. וכן גילים לומר בתפילה, 'ומלכות הרשעה מהרה תעקר ותשבר', הריש בחיריק. וכן אנו אומרים בתפילות ימים נוראים, 'והרשעה כולה כעשן תכלה', הריש בחיריק. והוא הדין כאן.
- לשכחם 'תורתך' ולהעבירם מחוקי רצונך. כן צריך לומר, ולא לשכחם 'מתורתך'.
- 'לך' עשית שם גדול וקדוש בעולמך. כן צריך לומר.
- 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'. כן צריך לומר.
- 'וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו בהלל ובהודאה'. כן צריך לומר.
- 'ועשית עמהם ניסים ונפלאות', כן צריך לומר, נס הניצחון על מלכות יון הרשעה, ונס השמן. וכן בפורים.
- מי שהתחיל לסעוד ביום השמיני של חנוכה, והמשיך בסעודתו עד אחר צאת הכוכבים, שהוא מוצאי חנוכה, אף על פי כן יאמר 'על הניסים' בברכת המזון.
- בכל יום משמונת ימי חנוכה בתפלת שחרית גומרים את ההלל, בין יחיד בין ציבור. ואם היחיד בירך 'לקרוא את ההלל' במקום 'לגמור', יצא.
- אין מתפללים מוסף בימי החנוכה שחלו בחול (שבת כד.). והטעם מפני שלא היו מקריבין בו קרבן מוסף לפי שאינו מן התורה.

• יחיד שנזכר באמצע מזמורי ההלל שלא בירך 'לגמור את ההלל', יברך במקום שנזכר.

• קרא את ההלל בימים שגומרים בהם את ההלל וברך לפניה ולאחריה ואח"כ נזכר שקראה בדילוג, חוזר לקרוא כל ההלל בלא ברכה.

• מברכים לפניו 'אקב"ו לגמור את ההלל', ולאחריו ברכת 'הללוך'. ואם טעה ואמר ההלל בדילוג, כמו שנוהגים לקוראו בראש חודש, ונזכר לאחר מכן, יחזור לגמור את ההלל כולו, בלי ברכה.

• הנשים פטורות מן ההלל, ואע"פ שהן חייבות בהדלקת נר חנוכה, מפני שאף הן היו באותו הנס, מן ההלל פטורות, כשם שהן פטורות מן ההלל במועדי ה'. ואפילו פרק אחד אינן חייבות לומר. ואם רצו לגמור ההלל, רשאיות לגמרו, בלי ברכה (ועי' בזה עוד ביביע אומר ח"ו חאו"ח סי' מה ובס' טבעת המלך על הרמב"ם). ויש שכתבו שראוי להן לקרוא את ההלל כמובן ללא ברכה שיש כמה ראשונים שמחייבים הנשים לומר הלל (ראה בספר יומי דחנוכה עמ' פ הע' 31).

• טוב לחנך הקטנים שהגיעו לחינוך לקרוא את ההלל בימי החנוכה. ויברכו תחילה וסוף (ראה ספר יומי דחנוכה עמ' פג).

• גם האבל חייב לגמור את ההלל, בכל ימי החנוכה, וכל שכן הציבור שמתפללים בבית האבל. ורק בראש חודש שההלל אינו אלא ממנהג, רבים נוהגים שאין האבל קורא את ההלל, מפני שאינו יכול לומר "זה היום עשה ה', נגילה ונשמחה בו", כי האבל אסור בשמחה.

• אסור להפסיק בדיבור באמצע ההלל, ומכל מקום השומע ברכה מחבירו, והוא באמצע מזמורי ההלל, יש לו לענות 'אמן'. וכל שכן שעונה קדיש וקדושה וברכו. ובימים שגומרים את ההלל, אין לענות אמן של 'תתקבל' כשעדיין לא גמר לקרוא את ההלל, מה שאין כן בימים שאין גומרים את ההלל יכול לענות.

• אם סיים את ההלל עד סופו, ואמר הפסוק האחרון עד "כי לעולם חסדו", ושמע דברים שבקדושה, קדיש וקדושה או אפילו אמן דברכות, מותר לו לענות הכל קודם ברכת 'ההלל'.

• כל יחיד מיחידי הקהל רשאי לברך על ההלל ברכת 'לגמור את ההלל'. ויגמור ההלל עם השליח ציבור ואין צורך לצאת י"ח הברכה מהשליח ציבור. ואם סיים הברכה 'לגמור את ההלל', ובטרם יתחיל לומר את ההלל, שמע את השליח ציבור שסיים גם הוא את הברכה, לא יענה אחריו אמן, דהו"ל הפסק בין הברכה שבירך בעצמו, לקריאת ההלל.

• כל היום כולו כשר לקריאת ההלל מהנץ החמה עד שקיעתה, שנאמר "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'" (מגילה כ:). ובדיעבד אם קרא את ההלל אחר עמוד השחר, קודם הנץ החמה, יצא.

• המזמור "ארוממך ה' כי דליתני" שאומרים בתפלת שחרית קודם ה' מלך, ה' מלך וכו', גם בימי חנוכה מתחילים בו בפסוק "ארוממך ה' כי דליתני" כמו בכל השנה. ורק בסוף התפילה, אחר מזמור של יום, מתחילים לומר המזמור הזה בפסוק "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". ובראש חודש טבת אומרים אותו אחר תפילת מוסף, אחר מזמור "ברכי נפשי" שהוא משום ראש חודש שנאמר בו "עשה ירח למועדים", כי ראש חודש נחשב תדיר לגבי חנוכה, ולכן מקדימים "ברכי נפשי" ואח"כ "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד".

• בכל שמונת ימי חנוכה קוראים בתורה בפרשת הנשיאים. וכשחל יום ראשון של חנוכה בחול, מתחיל הכהן מפרשת כהנים עד "ויקריבו אותם לפני המשכן". והלוי קורא משם עד "ויהי המקריב ביום הראשון". והשלישי קורא משם עד "ביום השני". ויש נוהגים שהכהן קורא עד סיום ברכת כהנים בלבד, ואף על פי שיש להם על מה שיסמוכו, נכון להודיעם שיותר טוב להמשיך עד "לפני המשכן", ואם יסכימו לבטל מנהגם, תבוא

עליהם ברכה. ואין צריך לומר שאם טעה השליח ציבור וסיים לכהן "ואני אברכם" וקפץ הכהן ובירך ברכה אחרונה, שיצא, ואין מחזירין אותו.

• אם התחילו לקרוא ביום הראשון רק הפרשה של "ויהי המקריב" ביום הראשון, יצא.

• ביום השני קורא הכהן הפרשה של יום השני עד "מלאה קטורת". והלוי משם עד "ביום השלישי". והשלישי חוזר וקורא "ביום השני" עד "ביום השלישי". ואם טעו וקראו של יום שלישי ביום שני, או להיפך, וסיימו הקריאה, יצאו ידי חובתם, ואין צריך לחזור ולקרוא אפילו עדיין הספר תורה מונח לפניהם. וכן הוא הדין לשאר ימי חנוכה. וכן אם טעו וקרא הלוי "פר אחד" של היום שאחריו.

• ביום השמיני קורא הכהן עד "מלאה קטורת", והלוי משם עד יום התשיעי, והשלישי חוזר וקורא ביום השמיני וממשיך הלאה עד "כן עשה את המנורה". ואם טעה השליח ציבור וקרא לשלושתם "ביום השמיני" בלבד, כשאר ימים, אינו חוזר. ומכל מקום אם עדיין לא החזירו את הספר תורה למקומו, טוב שימשיך לקרוא השלישי בלי ברכה מ"ביום התשיעי" עד "כן עשה את המנורה".

• אם קראו עד סוף פרשת נשא שהיה סיום פרשת הנשיאים, ולא קראו קריאת המנורה שבפרשת "בהעלותך", אין צריך לקרותה, אף אם עדיין לא החזירו הס"ת למקומו.

• ראש חודש טבת שחל בימי החול של חנוכה, מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בס"ת הראשון שלושה בשל ראש חודש, ובס"ת השני קורא העולה הרביעי בשל חנוכה, שתדיר ואינו תדיר, תדיר קודם. ואם טעה החזן וקרא ארבעה עולים בשל ר"ח וכבר הוציאו שני ספרי תורה, צריך לקרוא לעולה חמישי שיקרא בשל חנוכה, כדי שלא יהא פגם לס"ת, בראותם שהוציאוהו ולא קראו בו (מרן הש"ע סי' תרפד ס"ג).

• אם טעו וקראו שלושה עולים בימי חנוכה בפרשת השבוע וסיימו הקריאה, יצאו ידי חובה.

• אם טעה החזן והתחיל לקרוא בס"ת של חנוכה, יש אומרים שצריך להפסיק, ולקרוא בשל ראש חודש, ויש אומרים שאין צריך להפסיק, אלא יגמור קריאת החנוכה עם העולה, ואח"כ יעלו שלושה עולים לס"ת של ראש חודש. וכן עיקר. וכל שאמר העולה בספר תורה של חנוכה 'ברוך אתה ה' חשיב כהתחיל בספר תורה בשל חנוכה. ורק אם לא הזכיר ה', יחזור ויברך בשל ראש חודש.

• ראש חודש טבת שחל בשבת, מוציאים שלושה ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ומן הדין עולים בו שישה, ובשני קוראים בפרשת ראש חודש, ומתחילים מן הפסוק "וביום השבת", והעולה אומר קדיש, שבה נשלמו העולים שהם חובת היום. והמפטיר קורא בפרשת הנשיאים, וגם הוא אומר קדיש, ומפטיר "רוני ושמחי בת ציון". ואם עלו בספר הראשון שבעה עולים או יותר, העולה האחרון בס"ת הראשון, אומר גם כן קדיש. ונמצא שאומרים שלושה קדישים, קדיש אחר כל ספר תורה. וכן המנהג.

לעילוי נשמת מו"א ועטרת ראשי
 ה"ה **מרדכי בן סלטנה** ז"ל
 נלב"ע ביום י"ג אדר א' תשע"ד
 תנצב"ה